

АНОТАЦІЯ

Бурлаченко Н.В. **Організація проблемного навчання у закладах вищої освіти України другої половини ХХ століття – початку ХХІ століття (за матеріалами педагогічної періодики).** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, 2021.

В умовах реалізації сучасної освітньої парадигми, яка ґрунтується на компетентнісних засадах, набуває актуальності оновлення змісту й методів навчання в закладах вищої освіти. Болонська система освіти обрана як модель функціонування європейського простору вищої освіти. Для неї характерні високий ступінь єдності змісту й форм навчання, освітньо-наукове забезпечення мобільності майбутніх фахівців, формування їх здатності до постійної самоосвіти, підвищення власного професійного рівня. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці організації освітнього процесу в ЗВО України.

Зважаючи на це, викладачі ЗВО мають досить гнучко реагувати на запити суспільства, використовувати нові й адаптувати перевірені часом методи і технології, які б формували у здобувачів вищої освіти критичне мислення, уміння самостійно здобувати нові знання з різних джерел, обґрунтовувати власну точку зору, висувати гіпотези, а також створювати сприятливі умови для розвитку в суб'єктів навчання здібностей до самоосвіти, самовизначення, самореалізації. Такий дидактичний потенціал містить у собі проблемне навчання.

Винятково важливим у цьому контексті є врахування теоретичних засад і досвіду організації проблемного навчання у вищій школі на різних етапах її

становлення й розвитку, осмислення теоретичних і практичних доробків науковців і викладачів-практиків, представлених на сторінках педагогічної періодики другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Педагогічна періодика має важливе значення для розвитку педагогічної науки як одна зі складових системи представлення та розповсюдження науково-педагогічних результатів. Саме їй надають перевагу науковці-педагоги та освітяни-практики для оприлюднення своїх наукових розробок. Педагогічна періодика забезпечує читачів оперативною інформацією щодо нових досліджень у освітянській галузі; надає можливість стежити за результатами досліджень, за розвитком педагогічної науки і практики; сприяє впровадженню науково-педагогічних досліджень у широку освітньо-виховну практику, підвищенню теоретичного й професійного рівня як науковців, так і педагогів-практиків.

Тому звернення до вивчення питання організації проблемного навчання у закладах вищої освіти за матеріалами педагогічної періодики другої половини ХХ століття – початку ХХІ століття є актуальним і доцільним.

У дисертації на підставі ретроспективного цілісного аналізу запропоновано авторське бачення генезису питань організації проблемного навчання у закладах вищої освіти України другої половини ХХ – початку ХХІ століття (за матеріалами педагогічної періодики), що представлено у вигляді квінтесенції теоретичних ідей та досвіду реалізації вказаної проблеми в означений період.

У роботі здійснено історіографічний аналіз організації проблемного навчання у закладах вищої освіти другої половини ХХ століття – початку ХХІ століття (за матеріалами педагогічної періодики), який дає підстави для висновку, що, незважаючи на широкий і різноплановий спектр предметно-змістових ліній у вивченні досліджуваної проблеми, у науковому просторі сучасності відсутні роботи, у яких би подавалася цілісна характеристика тенденцій організації проблемного навчання у закладах вищої освіти на сторінках педагогічної періодики другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Необхідність заповнення прогалін в історико-педагогічному знанні зумовила проведення

цілісного ретроспективного аналізу окресленої проблеми.

У дисертації визначено витoki становлення і розвитку ідеї проблемного навчання у зарубіжній і вітчизняній педагогічній думці.

Проблемне навчання має давні коріння: вітчизняні та зарубіжні педагоги (Сократ, Квінтіліан, І. Галятовський, Я. Коменський, Г. Сковорода, Ж.-Ж. Руссо, Г. Песталоцці, А. Дистервег, К. Ушинський, П. Каптерев та інші) звертали особливу увагу на необхідність активізації навчання, що забезпечує особистісну зацікавленість учня, високий емоційно-активаційний рівень, спонукальний вплив успіху навчального процесу.

Значний внесок у розвиток проблемного навчання зроблено зарубіжними вченими (Дж. Дьюї, Дж. Брунер, Г. Армстронг, У. Кіппатрик) та вітчизняними педагогами (Г. Ващенко, О. Герд, Б. Райков, К. Ягодовський та інші), що відіграли особливу роль у теоретичному та практичному підтвердженні значущості дослідних (пошукових) методів навчання.

Доведено, що представниками вітчизняної педагогічної думки другої половини ХХ століття – початку ХХІ століття (Д. Вількеєв, Б. Єсіпов, Т. Кудрявцев, І. Лернер, В. Лозова, О. Матюшкін, М. Махмутов, В. Онищук, М. Скаткін та інші) було внесено вагомий внесок у розвиток ідеї проблемного навчання (розробка психолого-педагогічних засад проблемного навчання, розкриття його сутності, ролі, завдань, функцій у освітньому процесі; введення нових дидактичних понять; здійснення типології навчальних проблем і пізнавальних завдань; визначення етапів і методів проблемного навчання, засобів створення проблемних ситуацій; обґрунтування умов ефективного здійснення проблемного навчання).

У дисертації обґрунтовано періодизацію окресленої проблеми у період другої половини ХХ – початку ХХІ століття (за матеріалами педагогічної періодики). Проведений історико-педагогічний аналіз дав змогу в межах зазначеного історичного періоду виокремити й обґрунтувати чотири етапи. При цьому враховано такі критерії: суспільно-політичні й соціально-економічні зміни в країні; нормативно-правове регулювання загальної

середньої та вищої освіти; погляди вітчизняних науковців, дидактів на суть, умови, шляхи реалізації проблемного навчання; характеристику педагогічної періодики, на шпальтах якої знаходили висвітлення питання організації проблемного навчання у вищій школі.

I етап (1955–1965 рр.) – етап визначення базових положень теорії проблемного навчання як різновиду розвивального навчання, започаткування дискусії на сторінках педагогічної періодики щодо мети, завдань, способів реалізації проблемного навчання в середній та вищій школах;

II етап (1966–1980 рр.) – етап обґрунтування проблемного навчання як дидактичної концепції та популяризація її основних положень на сторінках педагогічної періодики;

III етап (1981–1990 рр.) – етап послаблення інтересу дослідників до розроблення теорії проблемного навчання й позиціонування його на сторінках педагогічної періодики як методу;

IV етап (1991-2014 рр.) – етап трансформації теорії проблемного навчання в освітню технологію й відображення її базових положень у педагогічній періодиці з урахуванням вимог національної освітньої політики.

Проведене дослідження дало підстави свідчити, що упродовж досліджуваного періоду вітчизняна педагогічна періодика на своїх шпальтах активно популяризувала не лише концептуальні засади проблемного навчання, але й практичний досвід його реалізації у вищій школі як окремими науково-педагогічними працівниками, так і колективами кафедр та інститутів. Найбільш продуктивний обмін досвідом був організований у 1970-ті роки журналом «Вісник вищої школи». Редакцією журналу було започатковано окрему рубрику під назвою «Проблемне навчання: досвід, обговорення». Дописувачі журналів «Вісник вищої школи», «Питання психології», «Радянська педагогіка», збірників наукових праць, матеріалів науково-практичних конференцій в галузі 01 «Освіта/Педагогіка», спираючись на праці розробників концепції проблемного навчання (С. Рубінштейн, М. Махмутов, С. Скаткін, І. Лернер, А. Матюшкін, Т.Кудрявцев, Т. Ільїна та ін.),

ділилися з читачами власними творчими напрацюваннями щодо методики й технології організації проблемного навчання у вищій школі у процесі навчання студентів дисциплін загального циклу підготовки, зокрема фізики, математики, філософії, рідної й іноземної мов, історії тощо. Автори публікацій на власному досвіді доводили, що проблемне навчання є тим дидактичним інструментом (проблемна лекція, проблемне питання, проблемна задача, проблемна ситуація, евристична бесіда), який здатен активізувати пізнавальну діяльність студентів, сформувати в них позитивну навчальну мотивацію, розвивати самостійність, творчість, комунікативні навички й уміння розв'язувати проблеми колективно.

З'ясовано, що педагогічна періодика досліджуваного періоду, незважаючи на інтенсивність і динамічність публікаційної активності дописувачів, слугувала дієвим інструментом популяризації кращого досвіду впровадження проблемного навчання у процесі викладання професійно-орієнтованих дисциплін у вищій школі за відповідним напрямом підготовки здобувачів. Дописувачі ділилися власними напрацюваннями щодо використання елементів проблемного навчання в різних формах організації освітнього процесу, зокрема під час лекцій, семінарських і практичних занять, лабораторних робіт, виробничої практики, підготовки й захисту курсових та дипломних робіт; уклали методичні поради для викладачів і студентів; визначали перелік імовірних утруднень, обґрунтовували педагогічні умови, за яких таке навчання сприятиме підвищенню якості фахової підготовки студентів, оволодінню методологією творчого перетворення світу, формуванню професійних мотивів і цілісного уявлення про майбутню професійну діяльність.

У роботі визначено перспективи подальшого використання теоретичних ідей і практичного досвіду організації проблемного навчання у ЗВО України досліджуваного періоду в сучасних умовах. Вони полягають у впровадженні проблемного навчання як освітньої технології, що базується на використанні практичних проблемних ситуацій і професійно орієнтованих завдань в

освітньому процесі. Це дозволить використовувати освітнє середовище ЗВО для формування загальних і фахових компетентностей майбутніх фахівців, організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу, забезпечення продуктивності спілкування під час групової роботи й розв'язання проблемних ситуацій, успішного, вільного й активного саморозвитку здобувачів вищої освіти впродовж життя.

Основні наукові результати проведеного дослідження *впроваджено* в освітній процес Педагогічного фахового коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 29 від 08. 09. 2020 р.), Фахового коледжу Національного фармацевтичного університету (довідка від 27.08.2020 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-581 від 24. 09. 2020 р.).

Теоретичні положення й узагальнення історико-педагогічного досвіду з питань організації проблемного навчання у закладах вищої освіти України другої половини ХХ століття – початку ХХІ століття (за матеріалами педагогічної періодики) можуть бути використані в коледжах, інститутах, університетах, закладах післядипломної освіти; у розробці освітньо-професійних програм, робочих навчальних програм дисциплін «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогічна майстерність», дисциплін за вибором здобувачів бакалаврського й магістерського рівнів вищої освіти, а також під час написання підручників, навчальних посібників, іншої навчально-методичної літератури, організації педагогічної практики. Низку окреслених питань можна використовувати як тематику для курсових і магістерських робіт.

Ключові слова: проблемне навчання, вища школа, педагогічна періодика, теорія, досвід, періодизація.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. Burlachenko N.V. Features of Using Technology of Problem-based Learning while Foreign Language Studying. *Балканско научно обозрение. България : «Научен хронограф» ЕООД, 2019. Т. 3 № 1(3), С. 19-21. URL: <https://balkan-sci-review.com/>*

2. Zelenska L., Burlachenko N. Problem-based Learning as a Factor of a Health-saving Educational Environment in the Conditions of the New Ukrainian School. Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School: monograph / Edit. I. F. Prokopenko, I. M. Trubavina. Prague, OKTAN PRINT s.r.o., 2020.PP. 361-369.

3. Nataliia Burlachenko. Problem-based learning in higher school (on the example of teaching physics). *Pedagogy and education manegement review*. Tallinn (Estonia). 2020 № 2, pp. 81-88. DOI: <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2020-2-17>.

4. Бурлаченко Н.В. Проблемне навчання як засіб реалізації єдності дидактики і діалектики. *Педагогічні науки*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. №LXXXV. С. 9-13.

5. Бурлаченко Н.В. Навчальна проблема як системоутворююча категорія теорії проблемного навчання. *Інноваційна педагогіка*. Одеса. 2018. №6. С. 9-14.

6. Бурлаченко Н.В. Проблемна технологія під час викладання мови: переваги і труднощі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2019. №67, т.1. С. 139-142.

7. Бурлаченко Н.В. Стан і тенденції розвитку проблемного навчання в системі вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб. Наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика». 2020. №27, т.1. С. 206-212.

8. Бурлаченко Н.В. Проблемний підхід до організації навчання на

заняттях з української мови та літератури в закладах вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Одеса. 2020. №27. С. 14-18.

Наукові праці апробаційного характеру

9. Бурлаченко Н.В. Генезис ідеї проблемного навчання у зарубіжній і вітчизняній педагогічній думці. *Освіта у констеляціях постсучасності: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.*, 5-6 груд. 2017 р. Харків: ХНПУ, 2018.С. 46-49.

10. Бурлаченко Н.В. Проблемне навчання у вищій школі в режимі онлайн. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали III Міжнар. наук.-практ.конф.*, 10 квіт. 2018 р. Харків, 2018. С. 193-196.

11. Бурлаченко Н.В. Проблемні завдання як прийом навчання іноземної мови студентів ВНЗ. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.*, 17-18 трав. 2019 р. Одеса, 2019. С. 71-75.

12. Бурлаченко Н.В. Деякі аспекти використання проблемного навчання у навчальному процесі студентів-нефілологів. Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 4-5 вер. 2020 р. Київ, 2020. С. 16-18.

13. Бурлаченко Н.В. Формування основ науково-дослідної діяльності через організацію проблемного навчання. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.*, 31 бер.-2 квіт. 2021 р. Харків, 2021. С. 37-40.

SUMMARY

Burlachenko N.V. Organization of Problem-based Learning in Higher

Education Institutions of Ukraine in the Second Half of the XX Century - the Beginning of the XXI Century (According to Pedagogical Periodicals). -

Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy in the field of knowledge 01 education / pedagogy on a specialty 011 educational, pedagogical sciences – H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, 2021.

In the conditions of realization of the modern educational paradigm updating of the maintenance and methods of training in establishments of higher education acquires urgency. The Bologna system of education was chosen as a model for the functioning of the European standard. It is characterized by a high degree of unity of content and forms, educational and scientific support for the mobility of labor resources, the formation of their ability to continuous self-education, improving their own professional level. This process is accompanied by significant changes in the pedagogical theory and practice of the educational process of higher education institutions.

In view of this, teachers of higher education institutions should be flexible enough to respond to public demands, use new and adapt time-tested methods and technologies that would form in higher education students critical thinking, the ability to acquire new knowledge from different sources, justify their own point of view, to put forward hypotheses, and also to create favorable conditions for development at subjects of training of abilities to self-education, self-determination, self-realization. Such didactic potential includes problem-based learning.

It is extremely important to study this issue taking into account the theoretical foundations and experience of problem-based learning at different stages of formation and development of higher education, understanding of theoretical and practical developments in the pages of pedagogical periodicals on problem-based learning in higher educational establishments in the second half of the XX century – early XXI century. Pedagogical periodicals are important for the development of pedagogical science as one of the components of the system of presentation and

dissemination of scientific and pedagogical results. It is preferred by scientists-educators and educators-practitioners to publish their scientific developments. Pedagogical periodicals provide up-to-date information on new developments in the field of education; provide an opportunity to monitor the results of research, the development of pedagogical science and practice; promote the introduction of scientific and pedagogical research in a wide range of educational practice, raising the theoretical and professional level of both scientists and teachers-practitioners, teachers, etc.

Therefore, we believe that the appeal to the study of the organization of problem-based learning in the pages of pedagogical periodicals in higher education institutions of the second half of the XX century - the beginning of the XXI century is an extremely necessary task.

The dissertation on the basis of retrospective holistic analysis offers the author's vision of the problem of organizing problem-based learning in higher education institutions of Ukraine in the second half of the XX century - early XXI century (according to pedagogical periodicals), presented as the quintessence of theoretical ideas and experience.

The historiographical analysis of the organization of problem-based learning in higher education institutions of the second half of the XX century - early XXI century (based on pedagogical periodicals), which gives grounds to conclude that, despite the wide and diverse range of subject lines in the study of the problem, in the scientific space of today there are no works that would provide a holistic description of trends in the organization of problem-based learning in higher education in the pages of pedagogical periodicals of the second half of XX - early XXI century. The need to fill the gaps in the historical and pedagogical knowledge led to a holistic retrospective analysis of the outlined problem.

The dissertation identifies the origins of the formation and development of the idea of problem - based learning in foreign and domestic pedagogical thought.

Problem-based learning has ancient roots: domestic and foreign teachers (Socrates, Quintilian, I. Galyatovsky, J. Comenius, G. Skovoroda, J.-J. Rousseau, G.

Pestalozzi, A. Disterweg, K. Ushinsky, P. Kapterev and others) paid special attention to the need to intensify learning, which ensures the personal interest of the student, a high level of emotional activation, the motivating effect of the success of the learning process.

A significant contribution to the development of problem-based learning has been made by foreign scientists (J. Dewey, J. Bruner, G. Armstrong, W. Kilpatrick) and domestic teachers (G. Vashchenko, O. Gerd, B. Raikov, K. Yagodovsky and others), who played a special role in the theoretical and practical confirmation of the importance of research (search) teaching methods.

It is proved that the representatives of the national pedagogical thought of the second half of the XX century - the beginning of the XXI century (D. Vilkeev, B. Yesipov, T. Kudryavtsev, I. Lerner, V. Lozova, O. Matyushkin, M. Mahmutov, V. Onyschuk, M. Skatkin and others) made a significant contribution to the development of the idea of problem-based learning (development of psychological and pedagogical principles of problem-based learning, disclosure of its essence, role, tasks, functions in the educational process; introduction of new didactic concepts; and methods of problem-based learning, means of creating problem situations; justification of the conditions for effective implementation of problem-based learning).

The periodization of the outlined problem in the second half of the XX century - the beginning of the XXI century is established. The conducted historical and pedagogical analysis made it possible within the specified historical period to single out and substantiate four stages of development of the organization of problem-based learning in higher educational institutions of Ukraine of the XX century - the beginning of the XXI century (according to pedagogical periodicals). The following criteria are taken into account: socio-political and socio-economic changes in the country; normative-legal regulation of general secondary and higher education; views of domestic scientists, didactics on the essence, conditions, ways of realization of problem-based learning; characteristics of pedagogical periodicals, on the pages of which were found coverage of the organization of problem-based learning in

higher education.

The first stage (1955–1965) - the stage of defining the basic provisions of the theory of problem-based learning as a kind of developmental learning, initiating a discussion on the pages of pedagogical periodicals among leading teachers and psychologists about the purpose, objectives, ways of implementing problem-based learning in secondary and higher schools.

The second stage (1966–1980) - the stage of substantiation of problem-based learning as a didactic concept and popularization of its main provisions on the pages of pedagogical periodicals;

Stage III (1981-1990) - the stage of weakening the interest of researchers in the development of the theory of problem-based learning and its positioning in the pages of pedagogical periodicals as a method of teaching;

Stage IV (1991-2014) is the stage of transformation of the theory of problem-based learning into educational technology and reflection of its basic provisions in pedagogical periodicals, taking into account the requirements of the national educational policy.

The study gave grounds to show that during the study period domestic pedagogical periodicals in their columns actively promoted not only the conceptual principles of problem-based learning, but also the practical experience of its implementation in higher education by individual researchers and teams and departments and institutes. The most productive exchange of experiences was organized in the 1970s by the "Bulletin of Higher Education". The editors of the magazine launched a separate column entitled "Problem-based learning: experience, discussion." Contributors to the journals "Bulletin of Higher Education", "Questions of Psychology", "Soviet Pedagogy", collections of scientific papers, materials of scientific and practical conferences in the field 01 "Education / Pedagogy", based on the work of developers of the concept of problem-based learning - S. Rubinstein, M. Mahmutov, S. Skatkin, I. Lerner, A. Matyushkin, T. Kudryavtsev, T. Ilyina, etc., shared with readers their own creative work on the methodology and technology of problem-based learning in higher education in the process of teaching students the

disciplines of the general cycle of training, in particular physics, mathematics, philosophy, native and foreign languages, history, etc. The authors of the publications proved from their own experience that problem-based learning is a didactic tool (problem lecture, problem question, problem, problem situation, heuristic conversation), which is able to activate students' cognitive activity, form positive learning motivation, develop independence, creativity, communication skills and ability to solve problems collectively.

It was found that the pedagogical periodicals of the study period, despite the intensity and dynamism of the publishing activity of contributors, served as an effective tool to promote best practices in the implementation of problem-based learning in teaching professional disciplines in higher education in the relevant field. The contributors shared their own experiences on the use of elements of problem-based learning in various forms of organization of the educational process, in particular during lectures, seminars and practical classes, laboratory work, internships, preparation and defense of term papers and dissertations; concluded methodical councils for teachers and students; determined the list of probable difficulties, substantiated the pedagogical conditions under which such training will improve the quality of professional training of students, mastering the methodology of creative transformation of the world, the formation of professional motives and a holistic view of future professional activity.

The paper identifies the prospects for further use of theoretical ideas and practical experience in the organization of problem-based learning in the higher educational institutions of Ukraine of the studied period in modern conditions. They are the introduction of problem-based learning, which is based on the use of problem situations, which will use the educational environment of free economic education for successful, free and active self-development of students as qualified professionals, because it allows to fill the educational process with innovative ideas. In the context of problem technology, it is necessary to take a balanced approach to the development of methodological support of the educational process, based on the creation of a number of practical problem situations and professionally oriented

tasks that will improve the professional competence of future professionals. The correct and balanced approach to the selection of specific problem situations will allow to "equip" future professionals with sound professional knowledge. As a result, we can expect the improvement of the educational environment of higher educational institutions on the basis of subject-subject interaction and increase the productivity of communication during group work in solving problem situations.

The main scientific results of the study are *implemented* in the educational process of the Pedagogical Professional College of Ivan Franko Lviv National University (reference № 29 from 08. 09. 2020), Professional College of the National University of Pharmacy (reference from 27.08.2020), H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (reference № 01 / 10-581 from 24.09.2020).

Theoretical provisions and generalization of historical and pedagogical experience on the organization of problem-based learning in higher education institutions of Ukraine in the second half of the twentieth century - early XXI century (according to pedagogical periodicals) can be used in colleges, institutes, universities, postgraduate education; in creating educational programmes for disciplines "Pedagogy", "History of Pedagogy", "Pedagogical Skills", disciplines chosen by applicants for bachelor's and master's degrees in higher education, as well as when writing textbooks, manuals, other educational and methodological literature, the organization of pedagogical practice, can be used as a topic for term papers and master's theses.

Key words: problem-based learning, higher school, pedagogical periodicals, institutions of higher education, problem situation, historiography, pedagogical historiography, stages.

**MAIN POINTS OF THE THESIS WORK ARE REFLECTED IN THE
PUBLICATIONS AS FOLLOWS:**

Scientific Works where Key Results of the Thesis Work are published

1. Burlachenko N.V. Features of Using Technology of Problem-based Learning while Foreign Language Studying. *Balkan Scientific Review*. Bulgaria: Scientific Chronograph EOOD, 2019. Vol. 3 № 1 (3), pp. 19-21. URL: <https://balkan-sci-review.com/>

2. Zelenska L., Burlachenko N. Problem-based Learning as a Factor of a Health-saving Educational Environment in the Conditions of the New Ukrainian School. *Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School: monograph / Edit. I. F. Prokopenko, I. M. Trubavina*. Prague, OKTAN PRINT s.r.o., 2020. P. 361-369.

3. Nataliia Burlachenko. Problem-based learning in higher school (on the example of teaching physics). *Pedagogy and education management review*. Tallinn (Estonia). 2020 № 2, pp. 81-88. DOI: <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2020-2-17>

4. Burlachenko N.V. Problem-based learning as a means of realizing the unity of didactics and dialectics. *Pedagogical sciences*. Kherson: Helvetica Publishing House, 2018. XLXXXV. Pp. 9-13.

5. Burlachenko N.V. Educational problem as a system-forming category of the theory of problem-based learning. *Innovative pedagogy*. Odessa. 2018. №6. P. 9-14.

6. Burlachenko N.V. Problem-based technology in language teaching: advantages and difficulties. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and general school schools: col. of sc.w.* Zaporozhye: CPU, 2019. №67, vol.1. Pp. 139-142.

7. Burlachenko N.V. Status and trends in the development of problem-based learning in higher education. *Current issues of the humanities: interuniversity collection of young scientists works of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*. Drohobych: Helvetica Publishing House. 2020. №27, vol.1. Pp. 206-212.

8. Burlachenko N.V. Problematic approach to the organization of education in Ukrainian language and literature classes in higher education institutions.

Approbatory Nature Scientific Papers

9. Burlachenko N.V. The genesis of the idea of problem-based learning in foreign and domestic pedagogical thought. *Education in the constellations of postmodernity: materials III International. scientific-practical conf.*, 5-6 dec. 2017 Kharkiv: KhNPU, 2018.P. 46-49.

10. Burlachenko N.V. Problem-based learning in high school online. *Psychological and pedagogical problems of higher and secondary education in the conditions of modern challenges: theory and practice: materials of the III International. scientific-practical conference*, April 10 2018. Kharkiv, 2018. P. 193-196.

11. Burlachenko N.V. Problem tasks as a method of teaching a foreign language to university students. *Modern scientific research in psychology and pedagogy - the progress of the future: materials International. scientific-practical conf.*, May 17-18 2019. Odessa, 2019. P. 71-75.

12. Burlachenko N.V. Some aspects of the use of problem-based learning in the educational process of non-philological students. *State and prospects of development of pedagogy and psychology in Ukraine and the world: materials intern. scientific-practical conf.*, September 4-5 2020. Kyiv, 2020. P. 16-18.

13. Burlachenko N.V. Formation of bases of research activity through the organization of problem training. *Psychological and pedagogical problems of higher and secondary education in the context of modern challenges: theory and practice: materials V International. scientific-practical conf.*, March 31-April 2 2021 Kharkiv, 2021. P. 37-40.